

JULKAISU 2004:13

*Äänestysaktiivisuuden lisääminen
tiedotuksen keinoin*

Vaalitiedotustyöryhmän muistio

JULKAISU 2004:13

*Äänestysaktiivisuuden lisääminen
tiedotuksen keinoin*

Vaalitiedotustyöryhmän muistio

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2004

ISSN 1458-6444
ISBN 952-466-037-7
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä 22.12.2004

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmän muistio	
Vaalitiedotustyöryhmä Pj. Arto Jääskeläinen Siht. Maria Wakeham		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 4.2.2004	
Julkaisun nimi Äänestysaktiivisuuden lisääminen tiedotuksen keinoin. Vaalitiedotustyöryhmän muistio.			
Julkaisun osat Muistio, liite			
Tiivistelmä Työryhmä ehdottaa tiedotustoimia, joiden avulla voitaisiin pyrkiä lisäämään äänestysaktiivisuutta vaaleissa. Äänestysaktiivisuuteen vaikuttavat monet eri seikat, joista tärkeimmät ovat vaalien asiasisältö, vaalijärjestelmä, vaaleja koskeva tiedotustoiminta ja mediaympäristö, vaalikulttuuri sekä vaalien tekniset järjestelyt. Kaikkia näitä osa-alueita tulisi kehittää samanaikaisesti ja samansuuntaisesti. Kansalaisten tiedonsaannin parantamiseksi viranomaiset voisivat laatia demokratiaa ja vaaleja koskevia julkaisuja, joissa kerrotaan esimerkiksi osallistumisesta, vaalijärjestelmästä, äänestämisestä ja ehdokkaista. Äänestämään aktiivisia esitteitä voitaisiin erityisesti kohdistaa ryhmille, joiden äänestysaktiivisuus on alhainen. Nuoria voitaisiin pyrkiä aktivoimaan tiedottamalla vaaleista oppilaitoksissa ja perustamalla oppilaitoksiin ennakoäänestyspaikkoja. Äänioikeutetuille lähetettävään ilmoituskorttiin voitaisiin sisällyttää nykyistä enemmän tietoa esimerkiksi ennakoäänestyspaikoista ja ehdokkaista. Vaaleihin liittyvää verkkoviestintää kehitettäisiin ja Internetiin voitaisiin esimerkiksi harkita perustettavaksi valtion vaalikone sekä tietokanta, jonka avulla voi seurata edustajiksi valittujen toimintaa eduskunnassa, valtuustossa ja Euroopan parlamentissa. Muistion liitteenä on selvitys viranomaisten ja eräiden muiden tahojen tiedotustoimista vuoden 2004 europarlamentti- ja kunnallisvaaleissa.			
Avainsanat: (asiasanat) vaalit, äänestäminen, europarlamenttivaalit, kunnallisvaalit, kansalaisvaikuttaminen			
Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 6/51/2004 HARE: OM 001:00/2004			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön julkaisuja 2004:13		ISSN 1458-6444	ISBN 952-466-037-7
Kokonaissivumäärä 35	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Prima Oy		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIE MINISTERIET

Utgivningsdatum 22.12.2004

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Arbetsgruppsbetänkande	
Valinformationsgruppen Ordf. Arto Jääskeläinen Skr. Maria Wakeham		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes 4.2.2004	
Publikation (även den finska titeln) Ökning av valdeltagandet genom informationsverksamhet. Valinformationsgruppens promemoria (Äänestysaktiivisuuden lisääminen tiedotuksen keinoin. Vaalitiedotustyöryhmän muistio)			
Publikationens delar Promemoria, bilaga			
<p>Referat</p> <p>Arbetsgruppen föreslår informationsåtgärder som syftar till att öka valdeltagandet. Valdeltagandet påverkas av flera omständigheter av vilka de viktigaste är valets sakinhåll, valsystemet, informationsverksamheten i anslutning till valet och mediemiljön, valkulturen samt de tekniska arrangemangen vid valet. Alla dessa delområden bör utvecklas samtidigt och i samma riktning.</p> <p>För att förbättra medborgarnas tillgång till information kunde myndigheterna utarbeta publikationer som gäller demokrati och val, i vilka det berättas om t.ex. deltagande, valsystemet, röstning och kandidaterna. Broschyrer som aktiverar väljarna att rösta kunde riktas till vissa särskilda grupper inom vilka valdeltagandet är lågt. Ungdomar kunde aktiveras genom att informera om val i läroverk och genom att ordna möjlighet att rösta i läroverken.</p> <p>I meddelandekortet som skickas till väljarna kunde ingå mer information än för närvarande t.ex. om förhandsröstningsställena och kandidaterna. Nätkommunikationen i anknötning till val bör utvecklas och på Internet kunde upprättas statens valmaskin samt en databas med hjälp av vilken medborgarna kan följa de invaldas verksamhet i riksdagen, fullmäktige och Europaparlamentet.</p> <p>Som bilaga till promemorian finns en utredning av myndigheternas och vissa andra instansers informationsverksamhet vid Europaparlamentsvalet och kommunalvalet 2004.</p>			
Nyckelord val, röstning, Europaparlamentsvalet, kommunalvalet, medborgarinflytande			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-nummer, andra referensnummer) OM 6/51/2004 HARE: OM 001:00/2004			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets publikationer 2004:13		ISSN 1458-6444	ISBN 952-466-037-7
Sidoantal 35	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Edita Prima Oy		Förlag Justitieministeriet	

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 4.2.2004 vaalitiedotustyöryhmän (dnro OM 6/51/2004, hnro OM 001:00/2004) koordinoimaan ja kehittämään tiedotusta vuoden 2004 europarlamenttivaaleissa ja kunnallisvaaleissa. Työryhmän tehtävänä oli kartoittaa sekä pyrkiä kehittämään ja monipuolistamaan vuoden 2004 europarlamenttivaaleihin ja kunnallisvaaleihin liittyvää viestintää. Sen tuli pohtia myös viestinnän tehostamisen vaihtoehtoja sekä koordinoida eri toimijoiden viestintää päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin vaalijohtaja Arto Jääskeläinen oikeusministeriöstä ja jäseniksi hankesuunnittelija Laura Aho Euroopan parlamentin Suomen tiedotustoimistosta, tiedottaja Rainer Hindsberg Eduskunnasta, yksikön päällikkö Pirkko Hämäläinen ulkoasiainministeriön Eurooppa-tiedotuksesta, tiedotuspäällikkö Pirkko Kauppinen oikeusministeriöstä, suunnittelija Tuomas Kurttila opetusministeriön nuorisoasiain neuvottelukunnasta, hallitussihteeri Anu Laaksonen oikeusministeriöstä, apulaistiedotuspäällikkö Mikko Norros valtioneuvoston kansliasta, tiedottaja Ulla Rehula oikeusministeriöstä ja viestintäpäällikkö Satu Tyry-Salo Suomen Kuntaliitosta. Työryhmän sihteerinä toimi ohjelmajohtajan avustaja Maria Wakeham oikeusministeriöstä. Laura Ahon pyydettyä eroa työryhmän jäsenyydestä hänen tilalleen määrättiin kesäkuussa 2004 Euroopan parlamentin Suomen tiedotustoimiston päällikkö Renny Jokelin.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 31.12.2004 mennessä.

Työryhmä kuuli työnsä aikana asiantuntijoina toimituspäällikkö Timo Huovista Yleisradiosta, uutispäällikkö Martta Niemistä Helsingin Sanomista, politiikan toimituksen esimies Timo Haapalaa MTV3:sta sekä toimituspäällikkö Olli Kemppaista ja politiikan ja talouden toimituksen esimies Liisa Purovirtaa Suomen tietotoimistosta.

Työryhmä kokoontui 13 kertaa.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittaen luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä, 22. päivänä joulukuuta 2004

Arto Jääskeläinen

Rainer Hindsberg

Pirkko Hämäläinen

Renny Jokelin

Pirkko Kauppinen

Tuomas Kurttila

Anu Laaksonen

Mikko Norros

Ulla Rehula

Satu Tyry-Salo

Maria Wakeham

SISÄLLYSLUETTELO

1. Työryhmän tehtäväksiänto.....	1
2. Äänestysaktiivisuuden kehityksestä.....	1
3. Vaalitiedotus ja äänestysaktiivisuus.....	3
4. Vuoden 2004 vaaleja koskeva tiedotus.....	3
5. Vaalitiedotustyöryhmän ehdotukset äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi.....	4
5.1. Nykyisten toimien tehostaminen.....	4
5.2. Uudet toimet.....	8
5.3. Vaalitiedotuksen ajankohdista.....	11
6. Ehdotusten kustannuksista.....	12

LIITE: Toimenpiteitä vuoden 2004 vaaleissa

ÄÄNESTYSAKTIIVISUUDEN LISÄÄMINEN TIEDOTUKSEN KEINAIN

1. Työryhmän tehtäväksianto

Oikeusministeriö asetti 4.2.2004 työryhmän, joka tehtävänä oli

- 1) Kartoittaa ja kehittää vuonna 2004 toimitettaviin europarlamenttivaaleihin ja kunnallisvaaleihin liittyvää viestintää sekä koordinoida eri toimijoiden viestintää päällekkäisyyksien välttämiseksi; ja
- 2) Pohtia, miten tiedotuksen keinoin voitaisiin lisätä yleisten vaalien äänestysaktiivisuutta. Erityistä huomiota tuli kiinnittää tiedotukseen, joka kohdistuu nuoriin ja muihin ryhmiin, joiden äänestysaktiivisuus on ollut alhainen.

Työryhmä on osa pääministeri Matti Vanhasen hallituksen hallitusohjelmassa tarkoitettua kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

2. Äänestysaktiivisuuden kehityksestä

Äänestysaktiivisuus yleisissä vaaleissa on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana alentunut merkittävästi. Eduskuntavaalien äänestysaktiivisuus pysyi korkealla, yli 80 prosentin tasolla 1960-luvun alusta lukien aina vuoden 1983 eduskuntavaaleihin saakka, jolloin äänestysprosentti oli vielä 81. Sen jälkeen äänestysaktiivisuus kääntyi kuitenkin selvään laskuun ja vuoden 1999 eduskuntavaaleissa äänesti enää 68,3 % äänioikeutetuista. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa äänestysvilkkaus kuitenkin kääntyi hienoiseen nousuun (69,7 %).

Kunnallisvaaleissa äänestysaktiivisuuden kehitys on ollut samansuuntainen, mutta vieläkin dramaattisempi: vuoden 1980 kunnallisvaaleissa äänesti 78,1 prosenttia äänioikeutetuista, mutta vuoden 2000 kunnallisvaaleissa enää vain 55,9 prosenttia. Vuoden 2004 kunnallisvaaleissa aktiivisuus nousi eduskuntavaalien tapaan hieman, 58,6 %:iin.

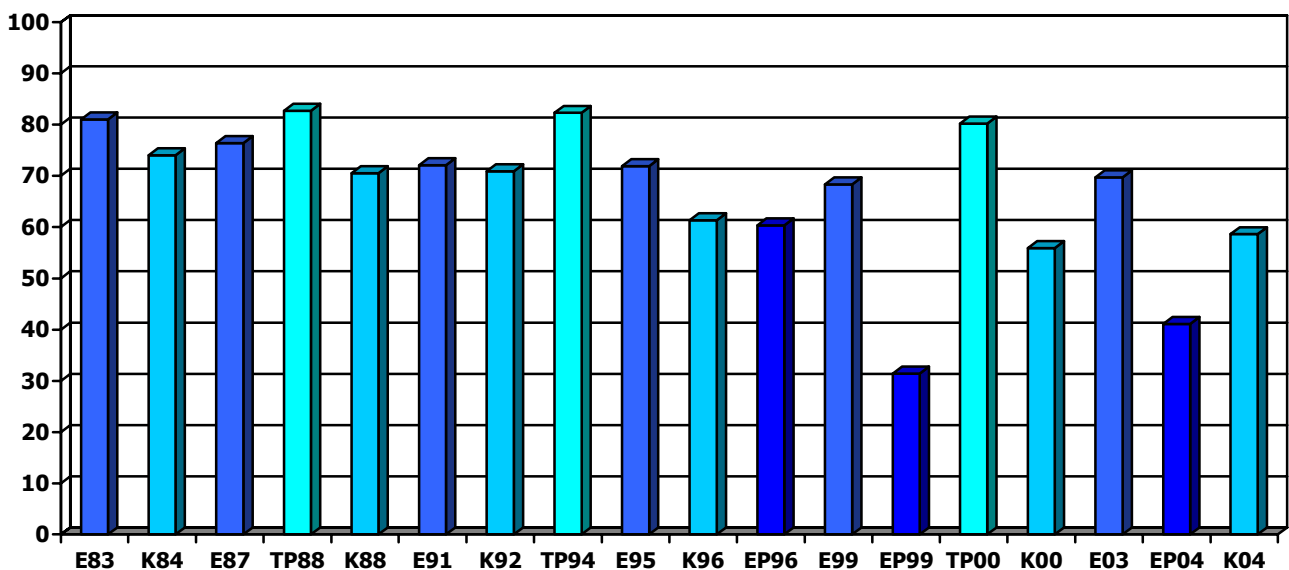
Presidentinvaalissa äänestysvilkkaus sen sijaan on säilynyt korkeana vuoden 1982 vaaleista saakka. Hienoista laskua on kuitenkin myös tässä vaalissa ollut havaittavissa: vuonna 1994 äänesti vaalin toisella kierroksella 82,3 % äänioikeutetuista ja vuonna 2000 noin kaksi prosenttiyksikköä vähemmän.

Europarlamenttivaalit on Suomessa toimitettu kolme kertaa. Niissä kaikissa äänestysaktiivisuus on jäänyt matalaksi: 60,3 % vuonna 1996, 31,4 % vuonna 1999 ja 41,1 % vuonna 2004. Vuoden 2004 vaaleissa keskimääräinen äänestysprosentti kaikki 25 jäsenvaltiota huomioiden oli 45,7.

TAULUKKO: Äänioikeutetut ja äänestäneet (äänestysprosentti) viimeisimmissä vaaleissa

	Suomessa asuvat äänioikeutetut			Ulkosuomalaiset		
	Äänioikeutetut	Äänestäneet		Äänioikeutetut	Äänestäneet	
Eduskuntavaalit 1991	3 832 069	2 764 097	72,1 %	228 709	12 887	5,6 %
Kunnallisvaalit 1992	3 801 449	2 695 248	70,9 %	-	-	-
Presidentinvaali 1994/I	3 874 328	3 183 027	82,2 %	211 295	21 504	10,2 %
Presidentinvaali 1994/II	3 874 328	3 188 178	82,3 %	211 295	26 583	12,6 %
Eduskuntavaalit 1995	3 882 661	2 791 128	71,9 %	205 697	12 474	6,1 %
Kunnallisvaalit 1996	3 941 019	2 417 057	61,1 %	-	-	-
Europarlamenttivaalit 1996	3 915 075	2 359 303	60,3 %	191 114	5 576	2,9 %
Eduskuntavaalit 1999	3 948 265	2 696 734	68,3 %	204 165	13 361	6,5 %
Europarlamenttivaalit 1999	3 956 107	1 243 085	31,4 %	184 991	5 037	2,7 %
Presidentinvaali 2000/I	3 962 283	3 046 448	76,9 %	204 917	21 702	10,6 %
Presidentinvaali 2000/II	3 962 287	3 177 784	80,2 %	204 917	23 929	11,7 %
Kunnallisvaalit 2000	4 014 611	2 243 811	55,9 %	-	-	-
Eduskuntavaalit 2003	4 015 552	2 797 596	69,7 %	205 399	17 369	8,5 %
Europarlamenttivaalit 2004	4 041 827	1 660 133	41,1 %	186 160	6 888	3,7 %
Kunnallisvaalit 2004	4 099 864	2 403 260	58,6 %	-	-	-

KUVIO: Äänestysaktiivisuus vuosien 1983-2004 vaaleissa:

3. Vaalitiedotus ja äänestysaktiivisuus

Pyrkimys äänestysaktiivisuuden lisäämiseen on pitkän tähtäyksen hanke, joka vaatii eri tahojen, esimerkiksi viranomaisten, koulujen, poliittisten toimijoiden, tiedotusvälineiden ja järjestöjen toimia ja yhteistyötä.

Äänestysaktiivisuuteen vaikuttavat tunnetusti monet eri seikat, joista tärkeimmät ovat:

1. Vaalien asiasisältö (vaalikampanjat),
2. Vaalijärjestelmä ja puoluejärjestelmä,
3. Vaaleja koskeva tiedotustoiminta ja mediaympäristö,
4. Vaalikulttuuri ja
5. Vaalien tekniset järjestelyt.

Oleellista on, että kaikkia yllämainittuja osa-alueita pystytään jatkossa kehittämään samanaikaisesti ja samansuuntaisesti.

Vaalitiedotus on tärkeä osa-alue, jolla on vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. Tiedotuksen keinoin voidaan lisätä tietoisuutta vaaleista, äänestämisestä ja vaikuttamismahdollisuuksista. Tämän lisäksi on tärkeää, että koko mediaympäristö on, yleisesti ja vaalien aikana erityisesti, äänestämään aktivoiva. Tätä kautta kansalaisten kiinnostus ja äänestysaktiivisuus voivat lisääntyä. On kuitenkin todettava, että lopultakin äänestäjän omaan harkintaan jää, käyttääkö hän äänioikeuttaan¹.

4. Vuoden 2004 vaaleja koskeva tiedotus

Vuonna 2004 toimitettiin kahdet vaalit: europarlamenttivaalit (vaalipäivä 13.6. ja ennakoäänestys 2.-8.6.) sekä kunnallisvaalit (vaalipäivä 24.10. ja ennakoäänestys 13.-19.10.).

Molemmissa vaaleissa äänestysaktiivisuus kohosi edellisistä vastaavista vaaleista: europarlamenttivaaleissa 31,4 %:sta 41,1 %:iin (nousua 9,7 prosenttiyksikköä) ja kunnallisvaaleissa 55,9 %:sta 58,6 %:iin (nousua 2,7 prosenttiyksikköä). Noususta huolimatta äänestysaktiivisuutta ei näissä vaaleissa kuitenkaan voi edelleenkaan pitää riittävänä.

Eri toimijoiden tiedotustoiminta vuoden 2004 vaaleissa on esitetty tarkemmin liitteessä. Yhteenvetona voidaan todeta, että molemmissa vaaleissa kaikki toimijat (viranomaiset, EU:n viranomaiset, kansalaisjärjestöt, puolueet ja tiedotusvälineet) tehostivat tiedotustoimintaansa verrattuna edellisiin vastaaviin vaaleihin. Sekä tiedotuksen määrää että laatua lisättiin.

Tiedottamiseen liittyvinä merkittävänä ongelmina tulivat esiin europarlamenttivaaleissa seuraavat asiat:

- Ennakoäänestyspaikkojen sijainnista oli epätietoisuutta joidenkin äänestäjien keskuudessa; ja
- Vaalien tuloksen julkistamista vaalipäivän iltana jouduttiin EU-säännöksistä johtuen odottamaan kello 23:een saakka.

¹ Äänestäminen on yleismaailmallisesti yleensä vapaaehtoista. Kuitenkin muutamissa valtioissa äänestäminen on pakollista. Näitä valtioita ovat mm. Belgia, Luxemburg, Kreikka, Argentiina, Brasilia ja Australia.

Yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja oli 850, mikä oli noin 150 enemmän kuin vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Monet niistä sijaitsivat uusissa paikoissa, kuten kirjastoissa ja kauppakeskuksissa.

Kunnallisvaaleissa ei sen sijaan esiintynyt merkittäviä tiedotukseen liittyviä ongelmia: Yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja oli nyt noin 1100 ja kunnat tiedottivat niiden sijainnista ja aukioloajoista kiitettävästi. Vaali-illan tulospalvelu aloitettiin normaaliin aikaan kello 20.

5. Vaalitiedotustyöryhmän ehdotukset äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi

Vaaleja koskevaan tiedotustoimintaan osallistuu useita tahoja: vaaliviranomaisia, muita viranomaisia, puolueita, järjestöjä ja tiedotusvälineitä. Seuraavat ehdotukset koskevat lähinnä vain viranomaisten, erityisesti oikeusministeriön suorittamaa vaalitiedotusta. Riippumattomien tiedotusvälineiden (median) rooli vaalitiedotuksessa on myös erittäin tärkeää, ja vaalitiedotustyöryhmä esittääkin, että viranomaisten ja tiedotusvälineiden ja järjestöjen hyvä yhteistyö edelleen jatkuisi.

Vaalitiedotuksen kohderyhmänä ovat laajasti ottaen kaikki Suomen kansalaiset ja/tai Suomessa asuvat henkilöt eli noin 5,2 miljoonaa henkilöä. Hieman suppeammin kohderyhmäksi voidaan määritellä vaaleissa äänioikeutetut eli noin 4,2 miljoonaa henkilöä. Työryhmän toimeksiannossa määritellään lisäksi erityisiksi kohderyhmiksi nuoret ja muut ryhmät, joiden äänestysaktiivisuus on ollut alhainen. Tuomo Martikaisen ja Hanna Wassin tutkimuksen Äänettömät yhtiömiehet (2002) mukaan alhaisen äänestysaktiivisuuden ryhmiä ovat lähinnä työttömät tai muutoin syrjäytyneet, nuoret ja opiskelijat, teollisuuden työntekijät, vähän koulutetut, alhaisen tulotason omaavat ja uudelle paikkakunnalle juuri muuttaneet. Näiden lisäksi passiivisia ryhmiä ovat valtiollisissa vaaleissa ulkosuomalaiset sekä kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa ulkomaalaiset äänioikeutetut.

Seuraavien ehdotusten tarkoitus on lisätä kansalaisten, erityisesti äänioikeutettujen

- tietoa,
- ymmärrystä,
- kiinnostusta,
- aktiivisuutta.

5.1. Nykyisten toimien tehostaminen

Internet

Internetin merkitys vaaleja koskevan viestinnän välineenä on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Internet-viestintää käyttävät nykyisin niin viranomaiset, tiedotusvälineet kuin puolueet ja ehdokkaatkin. Vuoden 2004 vaaleihin liittyvistä Internet-sivuista voidaan mainita mm. oikeusministeriön www.vaalit.fi, Euroopan parlamentin www.elections2004.eu.int ja Suomen Kuntaliiton www.kuntavaalit.fi.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan kuuluvassa hankkeessa Vaikuttaminen tietoverkoissa (määräaika 31.12.2005) pohditaan Internetin käyttömahdollisuuksia tarkemmin ja laajemmin, joten vaalitiedotustyöryhmä tyytyy tekemään ehdotuksia vain seuraavista asioista.

Vaalit.fi -sivut

Oikeusministeriön www.vaalit.fi sivuilla on vuodesta 2002 lukien ollut yleis- ja ajankohtais-tietoa vaaleista sekä vaalikohtaisesti äänestysohjeet, ennakkoäänestyspaikkojen tiedot, ehdokastiedot ja tulostiedot. Sivut on tarkoitettu viranomaisille, medialle ja yksittäisille kansalaisille. Sivut toimivat osittain portaalina joihinkin muihin vaaleja koskeviin sivustoihin, kuten tärkeimpiin vaalikoneisiin, puolueiden ja ehdokkaiden omiin sivuihin ja muiden toimijoiden vaaleja koskeviin teemasivuihin. Vaalisivut toimivat saadun palautteen perusteella hyvin.

Vaalisivuja voitaisiin kehittää jatkossa seuraavasti:

- Uudistetaan sivujen ulkoasu nykyistä kiinnostavammaksi ja vetävämmäksi,
- Lisätään sivuille interaktiivisia elementtejä: esimerkiksi keskustelupalsta, nettikolumni, palautteenantomahdollisuus, ”vaalipeli”, yksinkertainen äänestysjärjestelmä esimerkiksi koululaisvaaleja tai vastaavia varten,
- Kehitetään sivuja portaalin tyyppiseksi suhteessa muihin Internetissä oleviin sivuihin (puolueet, ehdokkaat, tiedotusvälineet, järjestöt jne.),
- Kehitetään tulospalvelua siten, että sivuilta ovat saatavissa myös ehdokaskohtaiset tulokset, jolloin esimerkiksi YLE:n vaalisivujen vastaava palvelu voidaan tarvittaessa lopettaa,
- Kehitetään ehdokastieto-osaa siten, että liitetään siihen hakumahdollisuus esimerkiksi iän tai kunnan/kaupunginosan mukaan. Voidaan myös tutkia mahdollisuutta lisätä ehdokkaan kohdalle hänen Internet-sivunsa tai, jos sellaisia ei ole, ministeriön laatima sivupohja, jossa ehdokas voisi halutessaan ilmaista tärkeimmät vaaliteemansa,
- Kehitetään yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa ulkosuomalaisia varten oma osio, josta he voisivat saada nykyistä enemmän ajankohtaista ja muuta tietoa vaaleista ja vaaliteemoista,
- Kehitetään ulkomaalaisille äänestäjille vastaavantyyppinen oma osio useilla kielillä,
- Koordinoidaan www.vaalit.fi ja www.kansanvalta.fi -sivujen kehittämistä päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Tietokanta valittujen aiemmasta toiminnasta

Internetiin voitaisiin harkita kehitettäväksi tietokanta, josta saataisiin hakutoiminnoilla esiin tietoa yksittäisen kansanedustajan, valtuutetun tai Euroopan parlamentin jäsenen toiminnasta eduskunnassa, valtuustossa ja Euroopan parlamentissa (äänestyskäyttäytyminen, lakialoitteet, kirjalliset kysymykset, valiokuntien jäsenyys jne.) sekä hänen vaalirahoituksestaan. Tietokantaa voitaisiin hyödyntää erityisesti vaaleissa, kun siitä voitaisiin todeta esimerkiksi ehdokkaana olevan kansanedustajan valtiopäivätoimet ja aikaisempi vaalirahoitus. Tietokanta toimisi myös vaalien välillä, jolloin kansalainen voisi seurata, miten läpipäässyt ehdokas toimii vaalikauden aikana. Tietokannan rakentaminen edellyttäisi mittavaa yhteistyötä eduskunnan, kuntien ja Euroopan parlamentin kanssa.

Vaalikoneet

Internetissä toimivat erilaiset vaalikoneet ovat viimeisimmissä vaaleissa osoittautuneet kohtuullisen suosituiksi ja käytetyiksi. Tiedotusväline pyytää ehdokkailta vastauksia tiettyihin kysymyksiin ja tallentaa vastaukset vaalikoneeseen. Sitten kansalainen voi vastata samoihin kysymyksiin ja vertailla, ketkä ehdokkaat ovat eniten samaa mieltä hänen kanssaan ja ketkä vähiten samaa mieltä.

Vastausten antaminen vaalikoneeseen on ehdokkaalle vapaaehtoista ja useimmissa tapauksissa maksutonta. Käytännössä mikään vaalikone ei ole saanut lähellekään kaikkien ehdokkaiden vastauksia. Tämä luonnollisesti jonkin verran heikentää vaalikoneiden tehokkuutta. Kokonaisuutta myös hieman sekavoittaa se, että kullakin tiedotusvälineellä on oma vaalikoneensa, jolloin kysymykset vaihtelevat paljonkin tiedotusvälineestä riippuen.

Vaalitiedotustyöryhmässä on keskusteltu myös yhden keskitetyn ja ”virallisen” vaalikoneen (*valtion vaalikone*) rakentamisesta, joka voisi tapahtua esimerkiksi niin, että oikeusministeriö kokoaisi eri puolueiden edustajista ja politiikan asiantuntijoista työryhmän, joka laatisi vaalikoneessa kysyttävät kysymykset. Tämäkin vaalikone olisi maksuton ja ehdokkaiden vapaaehtoisuuteen perustuva. Hankkeen ongelmaksi saattaisi muodostua se, että vaalikoneen tekijän olisi vaikeaa laatia sellaisia kysymyksiä, jotka tyydyttäisivät kaikkia osapuolia (puolueita ja ehdokkaita sekä kansalaisia). Pahimmassa tapauksessa tekijää saatettaisiin syyttää jonkun puolueen tai ehdokkaan suosimisesta tai vähättelystä. Valtion vaalikoneen tarkoitus ei olisi estää tiedotusvälineitä laatimasta omia vaalikoneitaan nykyiseen tapaan. Koska eri medioiden vaalikoneet jo nyt kilpailevat keskenään, yksi uusi kilpailija pelikentällä tuskin vaikuttaisi vaalikoneiden käyttämiseen merkittävästi.

Vaalikoneiden osalta vaalitiedotustyöryhmä ehdottaa harkittavaksi ja jatkossa tarkemmin selvitettäväksi, olisiko valtion vaalikoneelle kysyntää ja tarvetta. Muilta osin työryhmä esittää toivomuksen, että tiedotusvälineet jatkaisivat nykyistä käytäntöä, jossa maksuttomat ja vapaaehtoiset vaalikoneet ovat sekä ehdokkaiden että kansalaisten käytettävissä.

Televisio ja radio

Tietoiskut

Oikeusministeriö, joko yksin tai yhteistyössä jonkun toisen toimijan kanssa, on perinteisesti käyttänyt TV:tä ja/tai radiota vaalitiedottamiseen laatimalla tietoiskuja ja sopimalla Yleisradion (YLE) ja muiden kanavien kanssa niiden esittämisestä. YLE on esittänyt tietoiskuja maksutta, mutta haluaminaan ajankohtina. Kaupallisista kanavista MTV3 ja Nelonen ovat joissakin vaaleissa esittäneet tietoiskuja maksutta. Vaalitietoiskuja ovat tehneet myös Euroopan parlamentin tiedotustoimisto ja Suomen Kuntaliitto.

Tietoiskuissa on pyritty a) mainitsemaan, mitkä vaalit ovat kyseessä, vaalipäivä ja ennakkoäänestyspäivät ja b) aktivoimaan kansalaisia äänestämään. Tietoisku kestää kuitenkin yleensä vain 30 sekuntia, joten varsinkin viimeksi mainittu on jäänyt käytännössä muodollisuudeksi.

Tietoiskujen tekemistä tulisi jatkaa. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää tietoiskun puhuttelevuuteen ja ”iskevyyteen” ja pyrkiä sopimaan YLE:n kanssa myös tietoiskun esittämisajankohdista ja –määristä.

Kampanjat

Äänestysaktiivisuuden lisäämiseen tähtäävissä kampanjoissa viesti voidaan esittää useissa eri mainosvälineissä, kuten televisiossa, sanoma- ja aikakauslehdissä, internetissä sekä muuallakin julisteiden ja muun materiaalin avulla. Suomen Kuntaliitto esimerkiksi toteutti vuoden 2004 kunnallisvaaleissa ”Paljon onnea” –kampanjan äänestysaktiivisuuden edistä-

miseksi. Tähän kampanjaan osallistui rahoittajana myös oikeusministeriö. Äänestysaktiivisuuskampanjoita olisi jatkossakin hyvä toteuttaa mahdollisuuksien mukaan, sillä niillä voidaan kohtuullisen tehokkaasti saavuttaa huomiota. Kampanjoiden kustannukset ovat kuitenkin yleensä niin suuret, että niiden toteuttaminen vaatii eri tahojen yhteistyötä. Oikeusministeriön ja muiden toimijoiden tulisi pyrkiä etsimään kampanjoiden toteuttamiseen uusia ja monipuolisia yhteistyökumppaneita eri elämänalueilta.

Palvelupuhelimet

Oikeusministeriöllä on ollut vuoden 2003 eduskuntavaaleista lukien käytössä palvelunumero 0800 1 57575 (ruotsiksi 0800 1 38383), johon äänioikeutettu on voinut maksutta soittaa ja kysyä ennakoäänestyspaikkojen ja vaalipäivän äänestyspaikkojen osoitteita ja aukioloaikoja sekä äänestystapahtumaan liittyviä perustietoja (mitä mukaan äänestykseen jne.). Puhelinnumero mainitaan mm. äänestäjälle postitse saapuvassa ilmoituskortissa. Vaikka numeroon soitetujen puheluiden määrä on vähentynyt (eduskuntavaalit 2003: noin 10 000 puhelua ja kunnallisvaalit 2004: noin 7000 puhelua), sitä voidaan kuitenkin pitää tarpeellisena jatkossakin.

Ilmoituskortin kehittäminen

Äänioikeutetuille postitse jaettava, vaalilain (714/1998) 21 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti sisältää äänioikeuden käyttämiseen tarvittavat perustiedot: mistä vaaleista on kysymys, mikä on vaalipäivän äänestyspaikan osoite ja äänestysajankohta, milloin voi äänestää ennakkoon ja mitkä ovat viranomaisten yhteystiedot. Kortin kääntöpuolella on lisäksi ohjeita äänestämisestä.

Ilmoituskorttia voitaisiin kehittää siten, että se sisältäisi nykyistä enemmän tietoa esimerkiksi ennakoäänestyspaikoista ja ehdokkaista. Korttiin voitaisiin myös liittää äänestyskehutuksia esimerkiksi osana edellä mainittuja kampanjoita sekä sivulla 8 tarkoitettuja julkaisuja. Tämä vaatii kuitenkin muutoksen ko. säännökseen. Myös kortin ulkoasua voitaisiin kehittää vetovoimaisemmaksi.

Tiedotteet ja julkaisut

Oikeusministeriön tulisi jatkaa vuoden 2004 vaaleissa aloitettua uusille äänestäjille suunnattujen esitteiden/kirjeiden lähettämistä. Uudella äänestäjällä tarkoitetaan tässä edellisten vaalien jälkeen äänioikeuden saanutta henkilöä. Vuoden 2004 europarlamenttivaaleissa ministeriö lähetti kirjeen yhdessä Euroopan parlamentin tiedotustoimiston kanssa noin 80 000:lle äänioikeutetulle ja kunnallisvaaleissa noin 23 000:lle äänioikeutetulle. EP:n tiedotustoimisto laati vastaavia kirjeitä yhdessä komission Suomen edustuston kanssa jo vuosien 1996 ja 1999 europarlamenttivaaleissa.

Oikeusministeriö voisi myöskin edelleen jatkaa yhteistyötään vammaisjärjestöjen kanssa vammaisille tarkoitettujen esitteiden ja oppaiden laatimisessa.

Vaaleja koskeva tietopalvelu

Oikeusministeriön tehtävänä on tuottaa vaalitietojärjestelmän avulla vaaleja koskevat perustiedot eli ns. raakadata: 1) ehdokkaista: nimi, numero, puolue/muu ehdokasasettaja, vaalipiiri, kunta, ammatti ja ikä; 2) äänestyspaikasta: osoite ja aukioloaika; 3) tuloksista: ehdokkaiden ja

puolueiden saamat äänimäärät koko maassa, vaalipiireittäin, kunnittain ja äänestysalueittain. Tiedotusvälineet ja muut tiedontarvitsijat huolehtivat omalla kustannuksellaan tämän raakadatan edelleenjalostamisesta omaan käyttöönsä. Yhteistyötä oikeusministeriön ja muiden viranomaisten sekä tiedotusvälineiden välillä tietopalvelun sujuvuuden ja monipuolistamisen edistämiseksi tulisi jatkaa.

5.2. Uudet toimet

Julkaisut

Yleistä julkaisuista

Oikeusministeriö ja/tai muut viranomaiset voisivat laatia demokratiaa ja vaaleja koskevia julkaisuja, esimerkiksi esitteitä tai lehtiä. Niissä voitaisiin käsitellä seuraavia asioita:

Yleiset julkaisut:

1. Demokratia, kansanvalta, osallistuminen, äänioikeus ja äänestämisen merkitys (perusasiat)
 - Mitä demokratia on? Miksi kannattaa äänestää? Miten voi osallistua? ...
2. Suomen vaalijärjestelmän yleisesitys
 - Miten vaalijärjestelmä toimii? Mitä suhteellinen vaalitapa tarkoittaa? ...

Vaalikohtaiset julkaisut:

3. Vaaleissa valittavien toimielinten tehtävät ja toiminta
 - Mitä eduskunta tekee? Mitä Euroopan parlamentti tekee? ...
4. Vaalien ajankohdat, äänestyspaikat, äänestysmenettelyt (käytännön asiat)
 - Missä ja milloin voit äänestää? Miten voit äänestää? ...
5. Vaaleissa ehdokkaina olevat ja heidän tietonsa
 - Ketä voit äänestää? Ehdokkaiden tiedot (ikä, ammatti, vaalipiiri, kunta, kunnanosa, kuva, vaalirahoitus)? Mistä saat heistä tietoa?...
6. Mitä vaalien jälkeen? (valitut ja heidän yhteistietonsa)
 - Miten vaaleissa kävi, ketkä valittiin? Mitä vaalitulos kertoi? Miten saat valittuihin yhteyttä vaalien välillä? ...

Kohtien 1 ja 2 osalta julkaisujen laatimisvastuu olisi selkeästi oikeusministeriöllä, kohdan 3 osalta voitaisiin harkita yhteistyötä ministeriön ja kyseessä olevien toimielinten kesken sekä kohtien 4-6 osalta yhteistyötä ministeriön ja kuntien kesken.

Julkaisuja jaettaisiin pääasiassa paikkoihin, joista ne olisivat helposti saatavilla (kirjastot, tiedotuspisteet jne.). Niitä voitaisiin myös jakaa joka kotiin –tyyppisesti eli kaikille kansalaisille, joilla on kotiosoite. Tämä edellyttäisi kuitenkin merkittävää kustannuspanostusta. Julkaisut olisivat saatavissa myös internetissä.

Jokaiselle äänioikeutetulle nykyisin kotiin jaettava ilmoitus äänioikeudesta (ilmoituskortti) sisältää seuraavat perustiedot: vaalipäivän äänestyspaikan osoite ja äänestyksen kellonajat, ennakkoäänestyspäivät, tiedot siitä, mistä saa tietoa ennakkoäänestyspaikoista, kunnan keskusvaalilautakunnan ja maistraatin yhteystiedot sekä äänestysohjeita. Osa yllämainittujen julkaisujen tiedoista, erityisesti kohdan 4 tiedot, voitaisiin liittää tai sisällyttää ilmoituskorttiin (ks. sivu 7).

Tietyille ryhmille kohdistetut tiedotteet ja julkaisut

Sivulla 7 tarkoitettujen nuorille lähetettävien kirjeiden lisäksi oikeusministeriö voisi yhteistyössä kuntien kanssa laatia ja lähettää kunnallisvaaleissa kokeiluluonteisesti äänestämään aktivoivan esitteen/kirjeen sellaisten kuntien äänioikeutetuille, joissa äänestysaktiivisuus on ollut poikkeuksellisen alhainen. Esimerkkinä voisivat olla sellaiset kunnat, joissa äänestysaktiivisuus vuoden 2004 kunnallisvaaleissa oli alle 55 prosenttia.

Kunnat voisivat lähettää kuntaan edellisten vaalien jälkeen muuttaneille äänioikeutetuille kirjeen, jossa kerrottaisiin äänestysmahdollisuuksista uudessa kunnassa ja kunnan toiminnasta muutoinkin.

Kunnat voisivat myös lähettää kotiaänestykseen oikeutetuille tiedotteen kotiaänestysmenetelmästä ja erityisesti siihen ilmoittautumisesta. Kotiaänestykseen oikeutettu on äänioikeutettu, jonka kyky liikkua ja toimia on siinä määrin rajoittunut, ettei hän pääse ennakkoäänestyspaikkaan tai vaalipäivän äänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia.

Ulkosuomalaisille voitaisiin harkita oman tiedotuslehtityyppisen julkaisun laatimista. Julkaisussa kerrottaisiin ainakin äänestyspaikoista ja –ajoista sekä ehdokkaista. Suomessa asuville ulkomaalaisille äänioikeutetuille voitaisiin lähettää vastaavanlainen julkaisu eri kielillä.

Esitteiden ja julkaisujen merkityksestä

Esitteiden ja julkaisujen laatimisessa ja jakelussa on syytä pitää mielessä, että niitä toimitetaan kansalaisille siten, että kansalaiset ehtivät ja haluavat niihin tutustua. Tämä asettaa vaatimuksia niiden luettavuudelle, koolle, ulkoasulle ja ilmestymistiheydelle. Erityisesti tulee välttää ns. tuputtamista ja sellaista tilannetta, jossa kotiin tullut viranomaisen esite heitetään suoraan paperinkeräykseen. Edellä mainitut ehdotukset tulisi lisäksi koordinoita siten, että vältettäisiin tilanteet, joissa kansalainen saa monta tiedotetta/esitettä samasta aiheesta.

Televisio- ja radio-ohjelmat

Vaaleja ja politiikkaa koskevien ohjelmien tekeminen on TV- ja radiokanavien perustyötä. Kanavat suunnittelevat ja laativat itse omat ohjelmansa parhaaksi katsomallaan tavalla. Haluamatta puuttua vapaaseen tiedonvälitykseen, työryhmä kuitenkin ehdottaa, että TV- ja radiokanavat voisivat tutkia, olisiko esimerkiksi seuraavanlaisilla ohjelmatyypeillä kysyntää:

- Nuorten demokratia-aiheinen tietovisailu ja keskusteluohjelma,
- Demokratia-aiheiset opetusohjelmat, joita voitaisiin hyödyntää kouluopetuksessa,

-Ohjelmat, joissa käsiteltäisiin jonkun poliittisen aihepiirin taustoja ja joissa kansalaiset saisivat osallistua esimerkiksi ”äänestämällä” (=antamalla mielipiteensä) asiasta digi-TV:n tai matkapuhelimen välityksellä.

Mainonta ja kadunvarsitiedotus

Vaaliviranomaiset ovat toistaiseksi varsin vähäisessä määrin käyttäneet maksettua mainontaa sanomalehdissä tai sähköisessä mediassa. Poikkeuksena ovat olleet vaalipiirilautakuntien ja kuntien keskusvaalilautakuntien äänestyspaikkoja ja vaalien tuloksia koskevat viralliset kuulutukset sanomalehdissä. Maksettujen mainosten tulee kuitenkin olla riittävän näytäviä, jotteivät ne huku muiden mainosten ja ilmoitusten sekaan. Tämä tarkoittaa yleensä myös korkeita kustannuksia.

Kadunvarsimainonta on perinteisesti tarkoittanut a) sitä, että kunnat ovat pystyttäneet kehikoita, joihin puolueet ovat voineet kiinnittää vaalijulisteensa ja –mainoksensa ja b) ehdokaiden vaalimainoksia erilaisissa paikoissa. Kyse on siis ollut lähinnä vaalikampanjamateriaalista. Vaalimainoskehikot ovat olleet käytössä jo pitkään ja aiempina vuosikymmeninä niihin kiinnitetyt julisteet, yhdessä sanomalehtimainonnan kanssa, muodostivat jopa pääasiällisen kampanjaväylän ehdokkaille. Vaikka kampanjoinnin muodot ovatkin viime vuosina monipuolistuneet merkittävästi, voidaan kehikoita kuitenkin edelleen pitää tarpeellisina. Vaalimainoskehikot ovat yleensä olleet puolueille ja ehdokkaille maksuttomia. Kunnat voisivat pyrkiä hyödyntämään vaalimainoskehikoita myös siten, että niissä ilmoitettaisiin myös vaaleihin liittyvistä järjestelyistä, kuten kunnan ennakkoäänestyspaikkojen ja vaalipäivän äänestyspaikkojen osoitteista ja aukioloajoista. Kehikoita tulisi myös sijoittaa sellaisiin paikkoihin, joissa kansalaiset liikkuvat.

Kuntien keskusvaalilautakuntien tulisi edelleenkin julkaista erityisesti äänestyspaikkojen osoitteita ja aukioloaikoja paikallisissa sanomalehdissä. Näitä tietoja voitaisiin lisäksi julkaista kuntien omissa tiedotuslehdissä ja kuntien omilla kotisivuilla sekä edellä mainituissa vaalimainostelineissä.

Oikeusministeriö voisi harkintansa ja määrärahojen riittävyyden mukaan ostaa mainostilaa medioista, esimerkiksi kalentereista ja aikakauslehdistä. Mainostaa voisi vain yleisesti vaaleista, äänestyspäivistä ja www.vaalit.fi -sivustosta.

Matkapuhelinmainonta

Matkapuhelin (kännykkä) on useimmilla suomalaisilla, erityisesti nuorilla. Voitaisiin harkita, olisiko oikeusministeriön mahdollista lähettää kaikkiin yli 18-vuotiaiden omistamiin matkapuhelimiin muistutusviesti tyyliin ”Kunnallisvaalien ennakkoäänestys alkaa huomenna ja vaalipäivä on sunnuntai 24.10. Muistathan äänestää! terveisin oikeusministeriö”. Toinen esimerkki voisi olla, että äänioikeutettu tilaa itselleen muistutusviestin matkapuhelimeen. Tämän tyyppisistä toiminnoista on kokemuksia mm. Hollannissa. Matkapuhelinviestinnän suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös tietosuojanäkökohdat.

Vaalijulisteet

Oikeusministeriö voisi harkita erityisten vaalijulisteiden laatimista. Julisteissa voisi olla äänestyskehoitus ja siinä mainittaisiin vaalien nimi ja äänestyspäivät. Julisteita voitaisiin sijoittaa

esimerkiksi ulkomainostelineisiin. Euroopan parlamentin tiedotustoimisto on laatinut kyseisenlaisia julisteita europarlamenttivaaleissa.

Oppilaitoksissa tapahtuva tiedotus

Demokratia-asioista ja vaaleista tulisi tiedottaa nykyistä enemmän yliopistoissa ja muissa oppilaitoksissa, joissa opiskelee äänioikeutettuja nuoria. Kysymykseen voisi tulla esimerkiksi vaalien alla pidettävät vaaliluennot/vaali-infot ja kunnan ilmoitukset äänestyspaikoista. Vaalien ”mainostaminen” voitaisiin tehdä helposti esimerkiksi oppituntien alussa. Oppilaitoksissa tapahtuva vaalitiedotus voitaisiin toteuttaa oppilaitosten ja kuntien yhteistyönä. Vaalitiedotuksen tehostamisen lisäksi kuntien tulisi myös perustaa ennakkoäänestyspaikkoja oppilaitoksiin nykyistä enemmän.

Muita ehdotuksia

Edellämainittujen ehdotusten lisäksi vaalitiedotustyöryhmä on myös keskustellut seuraavista ehdotuksista. Niiden osalta työryhmä kuitenkin toteaa, että tässä vaiheessa ne lienee syytä jättää idea-asteelle.

Oikeusministeriö voisi harkita jonkinlaisen *demokratiapalkinnon* perustamista. Palkinto voitaisiin myöntää henkilölle tai yhteisölle, joka on toiminnallaan merkittävästi edistänyt demokratiaa ja äänestysaktiivisuutta. Kyseessä voisi siis olla ns. parhaat käytännöt – tyyppinen palkinto. Ministeriö kokoaisi valintaraadin, joka valitsisi palkittavan.

Demokratiaesikuvat olisivat julkisuudessa tunnettuja asiallisia henkilöitä, esimerkiksi kokeneita yhteiskuntavaikuttajia, huippu-urheilijoita, muusikoita ja näyttelijöitä, jotka oman työnsä ohella mainostaisivat sopivissa tilanteissa esimerkiksi äänestämisen ja osallistumisen tärkeyttä. Heitä voitaisiin myös käyttää vaaleja koskevassa tiedotuksessa muutoinkin. Koska he ovat näyttävästi julkisuudessa esillä, heidän sanomanaan viesti voisi tavoittaa useita kansalaisia. Demokratiaesikuviin liittyisi myös ajatus siitä, että esimerkiksi jossain suositussa tv-sarjassa käsiteltäisiin vaalien alla äänestämiseen tai kansalaisvaikuttamiseen liittyviä kysymyksiä.

Demokratia-asiamiehet olisivat henkilöitä, jotka paikallisesti huolehtisivat siitä, että demokratia-asiat ja erityisesti vaalit olisivat esillä paikallisessa tiedotustoiminnassa. Demokratia-asiamies voisi esimerkiksi järjestää paikallisia seminaareja tai infotilaisuuksia ja olla kansalaisten tavoitettavissa kysymyksiä varten.

5.3. Vaalitiedotuksen ajankohdista

Ehdokkaiden vaalikampanjat aloitetaan yleensä vasta sen jälkeen, kun vaaliviranomaiset ovat vahvistaneet ehdokasasettelun ja ehdokkaat ovat saaneet ehdokasnumerot 31. päivänä ennen vaaleja. Käytännössä tämä siis tarkoittaa noin kuukauden mittaista vaalikampanjaa, joskaan mikään ei estä ehdokkaita kampanjoimasta aikaisemminkin. Kuntien vaalimainoskehikot pystytetään yleensä 18. päivänä ennen vaalipäivää ja ilmoituskortit postitetaan äänestäjille noin 40.- 24. päivänä ennen vaalipäivää. Oikeusministeriön vaalipalvelupuhelin

toimii 40. päivästä ennen vaalipäivää lukien vaalipäivän iltaan saakka. Ennakkoäänestys toimitetaan 11. – 5. päivänä ennen vaalipäivää.

Media alkaa käsitellä vaaleja eri tavoin jo muutamia kuukausia ennen vaaleja. TV:n ja radion suuret vaalikeskustelut kuitenkin käydään vasta vaalipäivää edeltävällä viikolla.

Vaalitiedotustyöryhmässä käytiin keskusteluja siitä, onko nykyinen noin kuukauden kestävä vaalikampanja sopivan pituinen ja onko vaalitiedotus muutoin ajoitettu oikein. Näkemyskeskustelussa esitettiin myös sen puolesta, että ehdokasasettelun vahvistaminen ja sitä kautta ehdokkaiden numeroiden antaminen voisi tapahtua nykyistä aikaisemminkin, jolloin kampanja-aika pidentyisi. Toisaalta kuitenkin nykyisen aikataulun etuna nähdään sen tiiviys, joka pitää kampanjan tehokkaasti esillä ilman, että kansalaiset ehtisivät siihen kyllästyä. Nykyistä pidempi kampanja-aika myös lisäisi ehdokkaiden vaalirahoitustarpeita.

6. Ehdotusten kustannuksista

Seuraavassa esimerkinomaisesti arvioita joidenkin edellä mainittujen ehdotusten kustannuksista:

- Vaalit.fi –sivujen uudistus: noin 20 000 euroa,
- TV-tietoisku: noin 40 000 euroa,
- Palvelupuhelin: noin 25 000 euroa,
- Kirje uusille äänestäjille: noin 35 000 euroa,
- Julkaisu (100 000 kpl, 16 sivua): noin 18 000 euroa,
- Julistekampanja noin 50:ssä kaupungissa: noin 70 000 euroa,
- Joka kotiin –julkaisu (suunnittelu, painatus, jakelu): noin 1 000 000 euroa.

Merkittäviä kustannuksia aiheuttaisivat tietokanta valittujen aikaisemmasta toiminnasta (s. 5), valtion vaalikone (s. 5-6) , julkaisujen jakaminen joka kotiin –periaatteella (s. 8) sekä sivulla 11 mainitut muut ehdotukset.

TOIMENPITEITÄ VUODEN 2004 VAALEISSA

1. EUROPARLAMENTTIVAALIT 2004

1.1. Viranomaiset

OIKEUSMINISTERIÖ

Työseminaari

Vaalitiedotustyöryhmä työhön liittyen oikeusministeriö ja kansalaisvaikuttamisen politiikka-ohjelma järjestivät äänestysaktiivisuutta koskevan työseminaarin 25. helmikuuta. Siihen osallistui noin 60 puolueiden, kansalaisjärjestöjen, tiedotusvälineiden, tieteen ja viranomaisten edustajaa.

Seminaarin alustuksissa pidettiin tärkeinä äänestysaktiivisuuden lisääjinä erityisesti hyviä ehdokkaita, kiinnostavia vaaliasetelmia ja -teemoja sekä puolueiden linjojen selkeää erotumista toisistaan. Vaalien tulee myös näkyä riittävästi julkisuudessa ja niistä pitää saada helposti tietoa. Median ja kansalaisjärjestöjen rooli tiedonvälittäjinä on merkittävä.

Alustuksissa ja keskusteluissa korostettiin, että politiikan yhteys konkreettisiin asioihin ihmisten arjessa pitäisi tuoda esiin. Äänestäminen edellyttää myös uskoa siihen, että omalla äänellä on merkitystä. Äänestämistoimitusta voitaisiin helpottaa äänestyspaikkojen sijoittelulla ja sähköisellä äänestysmahdollisuudella. Kansalaisten on voitava vaikuttaa myös vaalien välillä.

Nuorten äänestysinnon kasvattamiseksi ehdotettiin lisää poliittista keskustelua ja yhteiskunnallisten asioiden opetusta kouluihin. Tarvitaan kasvatusaktiiviseen kansalaisuuteen. Nuoria tulisi nykyistä enemmän kasvattaa aktiiviseen kansalaisuuteen, saada mukaan puolue toimintaan ja asettumaan ehdokkaiksi vaaleissa.

Materiaalia äänestysaktiivisuutta koskevasta työseminaarista on oikeusministeriön verkkosivuilla osoitteessa www.om.fi/24548.htm.

Verkkokeskustelu

Valtionhallinnon Ota kantaa -foorumilla www.otakantaa.fi järjestettiin 16. huhtikuuta - 14. toukokuuta keskustelu äänestysaktiivisuudesta. Otsikkona oli ”Mikä saa ihmiset äänestämään kesän europarlamenttivaaleissa?”. Keskustelussa käytettiin yhteensä 936 puheenvuoroa, joista suoraan EU-vaaleja käsitteli noin 700.

Keskustelussa tuli esiin kannanottoja sekä äänestämisen puolesta että sitä vastaan. Pääteemoina olivat ehdokasasetteluun liittyvät ongelmat, puolueiden vähäinen aktiivisuus sekä EU:n etäisyys tavallisista äänestäjistä.

Keskustelijat kaipasivat tietoa niin ehdokkaista, puolueiden EU-kannoista kuin Euroopan parlamentista ja EU:n toiminnasta yleisemminkin. Ehdokkailta ja puolueilta toivottiin täsmällisempiä vaaliohjelmia ja kiinnostavia vaaliteemoja. Lisää tietoa kaivattiin muun muassa

siitä, mitä mieltä ehdokkaat ovat EU:n tulevaisuudesta sekä ehdokkaiden kyvyistä hoitaa asioita Euroopan parlamenteissa.

Nykyistä tiiviimpää yhteydenpitoa ja vuorovaikutusta europarlamentaarikkojen ja äänestäjien kanssa myös vaalien välillä kaivattiin. Medialta toivottiin tarkempaa ja systemaattisempaa EU-asioiden seurantaa.

Kirjekampanja nuorille

Europarlamenttivaaleissa toteutettiin yhdessä Euroopan parlamentin tiedotustoimiston kanssa kirjekampanja ensi kertaa äänestäville nuorille. Tarkoituksena oli innostaa nuoria käyttämään äänioikeuttaan. Kampanjan otsikkona oli ”Sinä päätät, kuka päättää”. Kirjeessä kerrottiin Euroopan parlamentin toiminnasta ja äänestämisestä. Kirje lähetettiin toukokuussa noin 80 000 uudelle äänioikeutetulle.

Ilmoituskortti

Ministeriö lähetti yli neljälle miljoonalle äänioikeutetulle ilmoituskortin. Siinä oli tietoa mm. ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen ajankohdista, äänestyspaikoista ja ennakkoäänestyspaikoista.

Tiedotteet ja tiedotustilaisuus

Medialle järjestettiin 25. toukokuuta tiedotustilaisuus europarlamenttivaaleista. Lehdistötiedotteita tehtiin vaaleihin liittyvistä asioista, mm. vaalien aikatauluista, ennakkoäänestyspaikkojen ja ehdokkaiden määristä, ennakkoäänestyksen alkamisesta ja ennakkoon äänestäneiden määrästä.

Palvelupuhelin

Vaaleja varten avattiin palvelupuhelin, josta voi ilmaiseksi kysyä äänestyspaikkatietoja ja muuta äänestämiseen liittyvää suomen tai ruotsin kielellä. Palvelu oli toiminnassa 3. toukokuuta – 15. kesäkuuta. Puheluja tuli yhteensä 9 427. Niistä noin 90 % oli ennakkoäänestyspaikkaa koskevia tiedusteluja. Ruuhkahuiput olivat ensimmäisenä ja viimeisenä ennakkoäänestyspäivänä.

Muut toimet

Vaalisivuilla www.vaalit.fi uudistettiin europarlamenttivaaliosiota. Sivujen rakennetta, sisältöä ja ulkoasua kehitettiin ihmisläheisemmäksi ja helppokäyttöisemmäksi. Vaalisivuja markkinoitiin muille verkkosivustoille bannerilla. Kesäkuussa sivujen tietopalvelu- ja tuulosiossa oli noin 56 000 kävijää. Suurimmillaan kävijämäärä oli ennakkoäänestyksen viimeisenä päivänä (noin 8 000 kävijää).

Kunnille toimitettiin julisteita, joilla voi ilmoittaa alueen ennakkoäänestyspaikat ja niiden aukioloajat.

Ulkoasiainministeriön Eurooppa-tiedotuksen kautta toimitettiin kansalaisille tietoa vaalivasta europarlamenttivaaleissa. Tietoa ennakkoäänestyksestä ulkomailla toimitettiin UM:n avulla ulkomailla oleviin Suomen lähetystöihin sekä Suomen silta ja Expatrium -lehtiin.

Vammaisjärjestöille toimitettiin aineistoa vaaleista, erityisesti kotiaänestyksestä ja avustajan käytöstä. Järjestöt julkaisivat aineistoa verkkosivuillaan.

KUNNAT

Kunnat huolehtivat alueensa ennakkoäänestyspaikoista ja äänestyspaikoista tiedottamisesta.

*VALTIONEUVOSTON KANSLIA***Puoluetuki**

Valtion varoista maksettiin puoluetukea vuonna 2004 seuraavasti:

Suomen Keskusta	3 246 925 euroa
Suomen Sosialidemokraattinen puolue	3 128 855 euroa
Kansallinen Kokoomus	2 361 400 euroa
Vasemmistoliitto	1 121 665 euroa
Vihreä Liitto	826 490 euroa
Svenska Folkpartiet i Finland	472 280 euroa
Suomen Kristillisdemokraatit	413 245 euroa
Perussuomalaiset	177 105 euroa

Avustukset tiedotustoimintaan

Vuosittain maksettavan puoluetuen lisäksi valtioneuvosto myönsi puolueille 1 900 000 euroa avustuksina Euroopan parlamentin vaaleja koskevan tiedotustoiminnan edistämiseen. Avustukset jaettiin puolueiden viimeksi toimitetuissa kansanedustajain vaaleissa saamiin paikkamäärien osoittamassa suhteessa.

Puolueet, paikkamäärät suluissa ja myönnetty avustus:

Suomen Keskusta (55)	525 125 euroa
Suomen Sosialidemokraattinen puolue (53)	506 030 euroa
Kansallinen Kokoomus (40)	381 909 euroa
Vasemmistoliitto (19)	181 407 euroa
Vihreä Liitto (14)	133 668 euroa
Svenska Folkpartiet i Finland (8)	76 381 euroa
Suomen Kristillisdemokraatit (7)	66 834 euroa
Perussuomalaiset (3)	28 643 euroa

Puoluetuen ja avustusten käyttö ilmenee vuoden 2004 tilinpäätösasiakirjoista, jotka puolueiden tulee toimittaa oikeusministeriölle kolmen kuukauden sisällä tilinpäätöksen vahvistamisesta.

*ULKOASIAINMINISTERIÖN EUROOPPA-TIEDOTUS***Avustukset tiedotukseen**

Ulkoasiainministeriö myönsi maaliskuussa 2004 valtionavustuksia kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen sekä EU-parlamenttivaalitiedotukseen. Kansalaisjärjestöjen Eurooppa-

tiedottamiseen oli varattu 235 000 euroa ja lisäksi 100 000 euroa kohdennettavaksi Euroopan parlamentin Suomen edustajien vaaleihin liittyvän tietouden lisäämiseen.

Valtionavustuksia haki kaikkiaan 81 järjestöä, joista 47:lle myönnettiin avustus. Tukea myönnettiin muun muassa sivistysjärjestöille, nais- ja nuorisoliikkeille sekä venäjän-, somalin- ja vironkielisen EU:ta käsittelevän aineiston tuottamiseen. Lisäksi ensimmäistä kertaa tukea sai myös muutama kyläyhdistys. Avustusta saivat myös jotkut pienpuolueet, jotka asettavat ehdokkaita parlamenttivaaleissa, mutta joilla ei ole kansanedustajapaikkoja.

Tilaisuudet

Vaalitiedottaminen oli oleellinen osa Eurooppa-tiedotuksen toimintaa kevään aikana. EU-vaalit huomioitiin luennoilla ja messuilla sekä kaikissa tilaisuuksissa, joissa Eurooppa-tiedotus oli mukana.

Eurooppa-tiedotus oli mukana vaalitulaisuuksissa, jos niissä oli paikalla vähintään kolmen puolueen edustajat. Myös eri puolueiden materiaalien esillepanossa noudatettiin tasapuolisuutta.

Verkkosivut

Eurooppa-tiedotuksen sivuille www.eurooppa-tiedotus.fi koottiin vaalipaketti, johon sisältyi mm. puolueiden vaaliohjelmien esittely yhteistyössä Suomi-Seuran kanssa.

Muut toimet

Eläkeläiset olivat Eurooppa-tiedotuksen erityisenä kohderyhmänä vaaleissa. Paikallisille eläkejärjestöille lähetettiin kirje ja niitä briefattiin vaaleihin liittyen. Aikuisille suunnatussa Sävelradiossa esitettiin muutamaa viikkoa ennen vaaleja radiospottia, jossa kehoitettiin äänestämään.

Ylen Aamu-TV esitti kevään aikana sarjan EU-asioista. Vaaliohjelmia oli kolme, kunkin kesto oli 15 minuuttia. Eurooppa-tiedotus teki yhteistyötä ohjelmat tuottaneen Försti Filmi Ky:n kanssa.

Yhteistyössä EU:n parlamentin tiedotustoimiston kanssa järjestettiin aluetoimittajille aamukahvibrieffejä, joissa esiteltiin parlamentin vaaliopas. Samoin osallistuttiin yhdessä messuille ja tapahtumiin sekä ilmoiteltiin lehdissä.

OPETUSMINISTERIÖ ja ALLIANSSI

Opetusministeriö myönsi avustuksia vaaleihin liittyvään kansalaistoimintaan poliittisille nuorisjärjestöille, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:lle ja Eurooppalaisen Suomen Nuoret ry:lle.

Valtikka-verkkosivut

Opetusministeriön rahoittamille ja Allianssin ylläpitämille verkkosivuille www.valtikka.fi tuotettiin vaaleihin liittyvää tiedotusmateriaalia. Sivut ovat mm. opettajien keskuudessa hyvin tunnetut. Sivulla on osallistumisen ja vaikuttamisen osiot.

Kevään 2004 aikana Valtikassa seurattiin EU-vaaleihin ja äänestämiseen liittyviä asioita. EU-aiheisia koulutehtäviä julkaistiin pitkin kevättä. Sivuilla oli myös yleistietoa ja EU-aiheisia linkkejä, joista sai lisätietoa. Hankkeen rahoitukseen osallistui myös oikeusministeriö.

Äänet kuuluviin -hanke

Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssin käynnistämän Äänet kuuluviin -hankkeen päämääränä oli nuorten äänestysaktiivisuuden lisääminen ja yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen tukeminen. Projektin ensisijainen kohderyhmä oli 14 – 19-vuotiaat nuoret eli yläasteen päättövaiheen ja toisen asteen oppilaitosten opiskelijat.

Hanke keskittyi kevään ja syksyn 2004 aikana peruskouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin tehtäviin kouluvierailuihin. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen oppilaskunnille ehdotettiin vaalipaneelien järjestämistä. Ennakkoäänestystä markkinoitiin.

Hankkeella oli myös verkkosivut www.aanetkuuluviin.fi. Hanketta rahoittivat opetusministeriö ja oikeusministeriö.

EUROOPAN PARLAMENTIN SUOMEN TIEDOTUSTOIMISTO

Julkaisut

Euroopan parlamentin Suomen tiedotustoimisto tuotti ja jakoi europarlamenttivaaleihin liittyvää aineistoa. Tiedotustoimiston julkaisuja olivat mm. Eurooppa 2004 -kirjanen, esite parlamentin saavutuksista viime vaalikaudella (Euroopan parlamentti - tilannekuva), lähinnä toimittajille ja ehdokkaille tarkoitettu Vaaliopas, Euroopan kartta 2004, kahviloissa ja ravintoloissa jaettavat postikortit sekä vaalijuliste. Materiaalin suorapostituksia eri tahoille tehtiin toukokuussa.

Lehti-ilmoitukset

EU:n tasolla oli suunniteltu yhtenäinen vaali-ilme, jota tiedotustoimisto käytti soveltuviissa kohdissa. Eri maiden lehdissä ilmoiteltiin samantyyllisin kampanjoin. Suomessa välineinä olivat alueelliset sanomalehdet (Uutislehti 100, Pohjolan Sanomat, Lapin Kansa, Kainuun Sanomat) ja erityisryhmien lehdet (Vaasan ylioppilaslehti).

TV-kampanja

Tiedotustoimistolla oli tv-mainontaa viikoilla 23-24 (kesäkuun alkuvuikot). Tietoiskua vaaleista esitettiin silloin MTV3:lla ja elokuvateattereissa.

Ulkomainokset

Ulkomainoksia oli 53 paikkakunnalla (yhteensä 6 150 julistetta) kesäkuun kahden ensimmäisen viikon ajan

Kirjekampanja

Yhteistyössä oikeusministeriön kanssa lähetettiin kirje ensimmäistä kertaa äänestäville nuorille (katso sivu 2).

Vaalipaneelit

Vaalipaneeleja tiedotustoimisto järjesti kevään aikana Vaasassa, Jyväskylässä, Helsingissä ja Joensuussa. Tilaisuudet olivat yleisölle avoimia ja niihin kutsuttiin yksi edustaja kustakin puolueesta, jolla oli ehdokkaita. Vaalipaneelien avauksen suoritti Euroopan parlamentin puhemies Pat Cox 14. huhtikuuta Helsingissä pidetyssä tilaisuudessa.

Messut ja tapahtumat

Tiedotustoimisto osallistui useille messuille, Naisten kymppi –juoksutapahtumaan (23. toukokuuta) ja Helsinki-päivään (12. kesäkuuta) sekä Eurooppa-päivän (9. toukokuuta) tapahtumiin Helsingissä ja Jyväskylässä. Eurovaalitietoa jaettiin myös messuilla Vaasassa ja Joensuussa.

Verkkosivut

Internet-sivuilla www.europarl.fi oli vaalitietoa ja sivuja uudistettiin. Lisäksi sivuilla oli Euroopan parlamentin Europaquiz -nettipeli, jossa kilpailtiin mm. ajankohtaisesta Eurooppa-tietoudesta. Palkintoina oli 25 matkaa Strasbourgiin. Pelin verkkosivuilla käytiin yli 1,2 miljoonaa kertaa ja rekisteröityneitä pelaajia oli noin 63 000.

Tutkimus mediakirjoittelusta

Vaaleihin liittyvästä mediakirjoittelusta teetettiin yhteispohjoismainen tutkimus.

Muut toimet

Tiedotustoimisto järjesti vaalikoordinaatiokokouksia kansalaisjärjestöille ja puolueille. Kokouksissa käytiin läpi mm. vaaleihin liittyviä tiedotustoimia.

Tiedotusvälineiden taustabriefauksia pidettiin paikallisten lehtimiesyhdistysten kanssa, niissä aiheena olivat mm. EU-vaalit. Mediaseminaareja järjestettiin toimittajille yli kymmenessä kaupungissa.

Tiedotustoimisto osallistui Ylen vaalikoneen tuottamiseen.

1.2. Eräitä järjestöjä

EUROOPPALAINEN SUOMI

Bussikiertue

Touko-kesäkuun aikana toteutettiin noin 40 paikkakuntaa kattava bussikiertue, jonka tarkoituksena oli tiedottaa europarlamenttivaaleista ihmisläheisellä tavalla. Kiertueella oli 4-5 hengen miehitys ja kaikilla puolueilla oli mahdollisuus esitellä ehdokkaitaan. Äänestäjät voivat tavata ehdokkaita ja näin helpottaa valintaansa. Hankkeen tavoitteena oli nostaa äänestysaktiivisuutta vaaleissa.

Kiertue näkyi tapahtumapaikkakuntien katukuvassa ja tiedotusvälineissä. Bussi vieraili ostoskeskusten läheisyydessä ja toreilla, joissa ihmisiä liikkuu paljon.

Bussikiertueella jaettiin Euroopan parlamenttiin liittyvää materiaalia. Jaettavana oli lehti Suomi EU:ssa - vaalit 2004 (painos 50 000 kpl) sekä muuta vaaleja varten valmistettua materiaalia. Bussikiertue-hankkeella oli myös verkkosivut (www.eurooppalainen-suomi.fi).

Eurooppa-päivän (9.toukokuuta) tilaisuuksia järjestettiin 16 paikkakunnalla yhteistyössä Euroopan komission Suomen edustuston kanssa, päätapahtuma oli Jyväskylässä. Tapahtumissa tuotiin esille myös vaalit.

Eurooppalaisen Suomen nuoret -järjestöllä oli nuorille suunnattu vaalikone www.eurooppakone.net, jossa nostettiin esille erityisesti nuoria kiinnostavia teemoja. Vaalikoneessa sai äänestää mieleistään ehdokasta ja äänestyksen tulokset julkistettiin vaalien alla.

INVALIDILIITTO

Invalidiliitto järjesti vaalipaneelit Ikaalisissa ja Mikkelissä. Liiton verkkosivuilla www.invalidiliitto.fi oli eurovaaliohjelma ”Eurooppa kaikille”, jossa puhuttiin vammaisten kansalaisten oikeuksien edistämisen puolesta. Toukokuussa ilmestyvässä IT-lehdessä (50 000 lukijaa) oli vaaliliite.

NAISJÄRJESTÖJEN KESKUSLIITTO, NAISSET 96 JA NYTKIS

Naisten laiva -tapahtumassa 24.-25. huhtikuuta oli aiheena mm. ”vallattomat naiset” sekä ”naisena laajenevassa Euroopassa”. Äänestä naista -postikorttia painettiin 20 000 kpl. Pohjan Akka -lehdessä julkaistiin kaikkien naisehdokkaiden yhteystiedot sekä tasa-arvoasiaa vaalien näkökulmasta. Alueellisia naisten vaalivilaisuuksia järjestettiin toukokuun kahdella viimeisellä viikolla, mukana oli ehdokkaita.

TYÖTTÖMIEN VALTAKUNNALLINEN YHTEISTYÖJÄRJESTÖ

Yhdistykset pitivät ehdokastilaisuuksia eri paikkakunnilla. Kesäkuun 2.-3. päivänä järjestettiin ”eduskunnan valtaaminen”. Karensisanomat -lehdessä oli teemana EU-vaalit.

KULUTTAJALIITTO

Kevään aikana eri paikkakunnilla järjestetyissä tilaisuuksissa nostettiin esiin kuluttajia koskevia arkipäivän kysymyksiä otsikolla ”Euroopan parlamentti edunvalvojana”. Parlamenttiedustajille lähetettiin kysely henkilökohtaisista saavutuksista. Kuluttajaliiton lehdessä oli ehdokkaiden haastatteluja.

1.3. Eräitä tiedotusvälineitä

Vaalitiedotustyöryhmä kuuli eräiden tiedotusvälineiden edustajia niiden suunnitelmista europarlamenttivaalien 2004 hoitamiseksi. Seuraavassa on joitakin toimintoja näiden tiedotusvälineiden toimista.

YLEISRADIO

- Yle esitti vaaliasioita uutisissa, ennakkolähetyksissä, vaalikoneessa ja vaalitulossillassa.
- Radiouutisten kuukausittaista tutkimusta puolueiden kannatuksesta käytettiin vaaliuutisoinnissa.
- A-Studio tuotti kolme Studio Eurooppa -erikoisohjelmaa.
- Aamu-tv:ssä haastateltiin mm. eduskuntapuolueiden puheenjohtajia.
- Puolueiden puheenjohtajien suuri vaalikeskustelu oli torstaina 10. kesäkuuta. Sillä oli 341 000 katsojaa.
- Suomenruotsalaisesta näkökulmasta vaalikeskustelu oli FST:ssä tiistaina 1. kesäkuuta.
- Radiossa oli vaalijuttuja uutis- ja ajankohtaisohjelmissa sekä taustoittavissa ohjelmasarjoissa. YleX tuotti nuorille ohjelmasarjan vaaleista.
- Ylen vaalikoneeseen pyydettiin yleisöltä kysymyksiä erillisellä kampanjalla. Vaalikone kertoi äänestäjälle viisi läheisintä ja viisi kaukaisinta ehdokasta. Oli myös mahdollista verrata mielipiteitään puolueiden mielipiteisiin. Vaalikoneeseen liittyi oheispalveluna monipuolista vaalitietoa. EU-vaalikoneessa kävijöitä oli noin 133 000.
- Vaali-illan tulosojelmat esitettiin televisiossa ja radiossa. TV1:n tulosojelman katsojamäärä oli 592 000. Vaalikone muuttui tulospalveluksi ja vaalituloksia saattoi seurata myös teksti-tv:n ja superteksti-tv:n välityksellä.

MTV3

- MTV3 esitti huhtikuun lopulla kaksituntisen suoran ohjelman, jossa kansalaiset saivat kysyä EU:sta. Ohjelma liittyi myös EU:n laajentumiseen.
- Huomenta Suomi -ohjelma lähetti vaalien alla EU-sarjan, jossa olivat mukana suurimmat eduskuntapuolueet.
- Uutisissa seurattiin vaaleja.
- Vaali-illan tulosojelmassa todettiin vaalitulos ja pohdittiin sen vaikutuksia. Samaan aikaan Ylen kanavalla tuleva EM-jalkapallo-ottelu vähensi yleisön mielenkiintoa.
- MTV3:n Internet-sivuilla oli Alma Median vaalikone. Siinä olivat mukana MTV3, Iltalehti, Pohjolan Sanomat, Lapin Kansa ja Kainuun Sanomat. Kysymyksiä vaalikoneeseen laadittiin eri toimitusten voimin. Kävijöitä vaalikoneessa oli noin 150 000.

HELSINGIN SANOMAT

- Helsingin Sanomat kyseli gallupilla, mitä teemoja kansalaiset pitävät EU-vaaleissa tärkeinä.
- Gallupeja tehtiin myös puolueiden kannatuksesta ja vaalien alla kysyttiin, mitä puoluetta vastaaja äänestäisi EU-vaaleissa. Ehdokasgallupilla selviteltiin, keitä on menossa läpi vaaleissa.
- Vaalijutuissa vertailtiin ehdokkaiden näkemyksiä heidän oman puolueensa näkemyksiin.
- Lehden Internet-sivuilla oli vaalikone. Eri toimitukset otettiin avuksi kysymysten laatimisessa. Kysymyksenasettelussa hyödynnettiin myös gallup-kyselyjen tuloksia.
- Sanomatalon Mediatorilla järjestettiin yhteistyössä Nelosen kanssa vaaleihin liittyviä yleisötapahtumia. Tällä pyrittiin myös aktivoimaan kansalaisten osallistumista vaaleihin. HS teki tilaisuuksista juttuja ja Nelonen näytti niistä ohjelmaa mm. uutisten yhteydessä. Tapah- tumia oli yhteensä neljä kesäkuun alkuviikkoina. Niihin kutsuttiin 10-14 ehdokasta kuhun- kin. Tilaisuuksissa julkistettiin aina jokin gallup-kysymys. Viimeiseen, suurimpaan tilaisuus- teen 8. kesäkuuta kutsuttiin myös puheenjohtajat ja siellä julkistettiin EU-vaaligallupin pää- tulokset. Tästä tilaisuudesta esitetyllä Nelosen ”Puheenjohtajat loppusuoralla” -ohjelmalla oli 132 000 katsojaa.

2. KUNNALLISVAALIT 2004

2.1. Viranomaiset

OIKEUSMINISTERIÖ

Kirjekampanja nuorille

Oikeusministeriö lähestyi ensimmäistä kertaa äänestäviä nuoria kirjekampanjalla, jonka tarkoituksena oli innostaa nuoria äänestämään. Lokakuun alussa lähetetyssä kirjeessä kerrottiin kunnallisvaaleista ja äänestämisestä. Kirjeen saajia oli noin 23 000.

TV-tietoisku

Kuntaliiton kanssa tehtiin yhteinen TV-tietoisku, jota esittivät Yle ja Nelonen (katso sivu 12).

Ilmoituskortti

Yli neljälle miljoonalle äänioikeutetulle lähetettiin ilmoituskortti. Siinä oli tietoa mm. ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen ajankohdista, äänestyspaikoista ja ennakkoäänestyspaikoista.

Tiedotteet ja tiedotustilaisuus

Medialle järjestettiin tiedotustilaisuus kunnallisvaaleista 29. syyskuuta. Tehtiin lehdistötie- dotteita vaaleihin liittyvistä asioista, mm. vaalien aikatauluista, Kainuun maakuntavaaleista, ennakkoäänestyspaikkojen määristä, ennakkoäänestyksen alkamisesta ja vaalisivuille tule-

vista tulostiedoista. Tiedotusvälineitä pyydettiin julkaisemaan tiedot oman alueensa ennakkoäänestyspaikoista.

Palvelupuhelin

Vaalien aikana oli käytössä palvelupuhelin, josta voi ilmaiseksi kysyä äänestyspaikkatietoja ja muuta äänestämiseen liittyvää suomeksi tai ruotsiksi. Palvelu oli toiminnassa 13. syyskuuta - 26. lokakuuta. Puheluita tuli yhteensä 7 031. Niistä 88 prosenttia oli ennakkoäänestyspaikkaa koskevia tiedusteluja.

Muut toimet

Vaalisivujen www.vaalit.fi sisältöä uudistettiin kunnallisvaalien osalta. Sivuja markkinoitiin eri verkkosivustoille lähetetyllä bannerilla. Lokakuun aikana sivujen tietopalvelu- ja tulososiossa oli noin 217 000 kävijää. Vilkkain oli vaalipäivän jälkeinen päivä, jolloin kävijöitä oli noin 50 000.

Kunnille toimitettiin julisteita, joilla voi ilmoittaa alueen ennakkoäänestyspaikat ja niiden aukioloajat.

Suomen ulkomaan edustustoihin toimitettiin ulkoasiainministeriön avulla tietoa ennakkoäänestyksestä ulkomailla.

Vammaisjärjestöjen välityksellä jaettiin tietoa vaaleista ja äänestämisestä, erityisesti kotiäänestyksestä ja avustajan käytöstä.

Ammatillisille opiskelijoille jaettavassa kalenterissa julkaistiin ilmoitus kunnallisvaaleista (kalenterin painos 38 000 kpl).

KUNNAT

Kunnat huolehtivat alueensa ennakkoäänestyspaikoista ja äänestyspaikoista tiedottamisesta lehti-ilmoituksin ja muun paikallismedian välityksellä sekä kuntien omilla verkkosivuilla. Tiedotus oli huomattavasti laajempaa kuin vuoden 2004 EU-vaaleissa.

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Avustukset tiedotustoimintaan

Vuosittain maksettavan puoluetuen sekä europarlamenttivaalien tiedotustoimintaa varten myönnettyjen avustusten lisäksi valtioneuvosto myönsi puolueille 1 181 000 euroa avustuksina vuoden 2004 kunnallisvaaleista aiheutuviin kustannuksiin. Avustukset jaettiin puolueiden viimeksi toimitetuissa kansanedustajain vaaleissa saamien paikkamäärien osoittamassa suhteessa.

Puolueet, paikkamäärät suluissa ja myönnetty avustus:

Suomen Keskusta (55) 326 407 euroa

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (53) 314 537 euroa

Kansallinen Kokoomus (40) 237 386 euroa
 Vasemmistoliitto (19) 112 758 euroa
 Vihreä Liitto (14) 83 085 euroa
 Svenska Folkpartiet i Finland (8) 47 477 euroa
 Suomen Kristillisdemokraatit (7) 41 542 euroa
 Perussuomalaiset (3) 17 804 euroa

Avustusten käyttö ilmenee vuoden 2004 tilinpäätösasiakirjoista, jotka puolueiden tulee toimittaa oikeusministeriölle kolmen kuukauden sisällä tilinpäätöksen vahvistamisesta.

OPETUSMINISTERIÖ JA ALLIANSSI

Opetusministeriö myönsi avustuksia vaaleihin liittyvään kansalaistoimintaan poliittisille nuorisjärjestöille ja Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:lle.

Maakuntaseminaarit ja tutkimus

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta (Nuora), Suomen Kuntaliitto, Nuorisotutkimusverkosto sekä Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi toteuttivat hankkeen, jolla pyrittiin lisäämään tietoa nuorten osallistumisesta paikallistasolla sekä innostamaan nuoria osallistumaan ja vaikuttamaan omassa kunnassaan. Hankkeen osia olivat 14 maakuntaseminaaria sekä nuorten osallistumista koskeva tutkimus ”*Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä.*”

Maakuntaseminaareissa kerrottiin tutkimuksen tuloksista erityisesti kyseisen maakunnan näkökulmasta sekä käytiin keskustelua nuorten ja päättäjien puheenvuorojen pohjalta. Lisäksi nuorisjärjestöillä oli mahdollisuus esitellä toimintaansa seminaarien yhteydessä.

Seminaaripaikkakuntien koulujen kanssa tehtiin yhteistyötä. Kouluja varten oli valmistettu nuorten vaikuttamista käsittelevä oppimateriaalipaketti, jonka pohjalta seminaariin osallistuvat luokat voivat valmistella seminaarin puhujille kysymyksiä sekä tuoda esille omia näkemyksiään.

Äänet kuuluviin -hanke

Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssin valtakunnallisessa Äänet kuuluviin -hankkeessa järjestettiin kunnalliset nuorisovaalit yli 100 kunnassa. Hankkeen keskeinen tavoite oli, että koulut avaavat ovensa järjestöille ja kouluissa keskustellaan yhteiskunnallisista asioista.

Nuorisovaaleissa opiskelijat äänestivät oman kuntansa kunnallisvaaliehdokkaita. Ennen vaaleja opiskelijat pääsivät useissa peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa järjestetyissä vaalipaneeleissa tenttaamaan oman kuntansa ehdokkaita. Samalla nuorisjärjestöt esittelivät kouluissa toimintaansa.

Äänet kuuluviin -hankkeessa toteutettiin 200 kouluvierailua, järjestettiin seminaareja ja jaettiin järjestölehteä lähes 40 000 kpl. Hanketta rahoittivat opetusministeriö ja oikeusministeriö.

2.2. Suomen Kuntaliitto

Kunnallisvaalikampanja

Kuntaliiton ja kuntien ”Paljon onnea” -kampanjassa onnitteltiin ensimmäistä kertaa äänestäviä ja kaikkia muitakin äänioikeusiän saavuttaneita. Tavoitteena oli herättää nuorten kiinnostusta äänestämistä ja kuntaosallistumista kohtaan. Kampanja suunniteltiin yhdessä suurten kaupunkien viestintäpäälliköiden kanssa ja toteutettiin yhteistyössä kuntien vaaliviestintävastaavien kanssa. Kampanjateemalla tuotettiin julisteita, ilmoituksia, postikortteja, nettibannereita ja rintamerkkejä. Kunnat levittivät julisteita ja postikortteja nuorille ja nuorten palvelupisteisiin. Lisäksi julisteet olivat monessa kunnassa esillä vaalilaineissa. Kortteja painettiin 60 000 ja julisteita 10 000 kpl.

Osana kampanjaa oli TV-tietoisku, joka tehtiin Kuntaliiton ja oikeusministeriön yhteistyönä. Sitä esittivät vaalien alla lokakuussa Yle ja Nelonen. Yle lähetti tietoiskua TV1:ssä 40 kertaa ja YLE 24:llä 17 kertaa. Ruotsinkielistä tietoiskua lähetettiin FST-verkossa kolme kertaa. Ulkomaille suunnatussa TV Finland -verkossa Yle lähetti ennakoäänestystietoiskua viisi kertaa. Nelonen esitti tietoiskua 47 kertaa.

Kunnilta kerättiin kyselyllä kommentit ja kehittämisehdotukset ”Paljon onnea” -kampanjasta.

Verkkosivut

Kuntaliiton verkkosivuilla www.kuntavaalit.fi sekä www.kunnat.net oli tietoa ja neuvoja eri kohderyhmille: kunnille, ehdokkaille, puolueille ja äänestäjille. Nuorille suunnatulla kampanjasivustolla mm. esitettiin eri henkilöiden perusteluja sille, miksi kunnallisvaaleissa kannattaa äänestää. Sivuilla oli puoluevisa, jossa saattoi etsiä itselleen sopivan puolueen. Lisäksi oli mahdollista pelata vaaleihin liittyvää Kuntatrivia-tietovisaa ja peliä, jossa kilpailtiin Suomen kuntien ja kaupunkien sijoittamisessa kartalle. www.kunnat.netin kävijämäärä nousi lokakuussa ennätykseen: 183 000 vierailua ja 125 000 eri kävijää. www.kuntavaalit.fi ja kuntavaaleihin liittyvät tutkimussivustot olivat suosituimpia yksittäisiä palveluja.

Kuntamarkkinat

Syyskuussa järjestetyillä Kuntamarkkinoilla vaalit olivat yhtenä teemana. Markkinoilla järjestettiin puolueiden puheenjohtajien paneelikeskustelu.

Kuntalehti ja Kommuntidning

Kuntalehden kolme numeroa jaettiin kaikille vaaleissa ehdokkaina oleville ja Kommuntidningin joulukuun numero vaaleissa valituille ruotsinkielisille valtuutetuille. Lehtien sisältö painottui vaaliteemoihin.

Muut toimet

Kuntia kannustettiin ottamaan vaalivuosi huomioon esim. tekemällä omille verkkosivuilleen linkitykset vaalisivustoon ja ottamalla vaaliasiat keskusteluun. Viritettiin keskustelua luottamushenkilötyöstä ja siitä, miten listoille saataisiin ehdokkaita. Kuntia myös kannustettiin luoviin ratkaisuihin ennakoäänestyspaikoissa ja vaalipäivän äänestyspaikoissa.

Puolueiden vaalivastaavat osallistuivat vaalitoimenpiteiden suunnitteluun. Kuntaliiton kampanja-aineistosta ja luottamushenkilöiden perehdytysmateriaalista ja -koulutuksesta jaettiin tietoa puoluekokousedustajille.

Tiedotusvälineille etsittiin esimerkkikuntia eri asioissa, tavattiin toimittajia ja tarjottiin juttunaiheita. Eri medioiden vaalikoneiden tekijöitä tavattiin mm. kysymyksenasettelun pohjimiseksi.

Kuntia ja vaaleja koskevaa tutkimustietoa tuotettiin ja välitettiin runsaasti.

Luottamushenkilöiden perehdytystä varten valmistui opassarja. Lisäksi Kuntaliiton yhtiö Efeko tarjoaa luottamushenkilökoulutusta.

2.3. Eräitä tiedotusvälineitä

Vaalitiedotustyöryhmä kuuli eräiden tiedotusvälineiden edustajia niiden suunnitelmista kunnallisvaalien 2004 hoitamiseksi. Seuraavassa on joitakin toimintoja näiden tiedotusvälineiden toimista.

HELSINGIN SANOMAT

- HS keskittyi kunnallisvaaleissa pääasiassa Etelä-Suomen alueeseen.
- Syyskuussa julkaistiin Suomen Gallupin vaaliteemakysely. Samalla lukijoita kehoitettiin lähettämään kysymyksiä ja kommentteja.
- Gallupeja tehtiin myös puolueiden kannatuksesta ja äänestysaktiivisuudesta.
- Kunta myllerryksessä -sarja kattoi kymmenen kuntaa.
- Valtuustojen aikaansaannoksista juttuja.
- Kahdeksan pääpuolueen puheenjohtajien haastattelukierros.
- Vaalikoneen piirissä oli 11 Etelä-Suomen kuntaa.
- HS julkaisi äänestyspaikat ja ehdokkaiden numerot ennakkoäänestyksen aikana 11 Etelä-Suomen kunnan osalta.

SUOMEN TIETOTOIMISTO

- Puolueiden vaaliohjelmista ja Helsingissä pidettävistä tiedotustilaisuuksista raportoitiin.
- Kunnallisvaalisarjassa käsiteltiin mm. sosiaali- ja terveystilaisuuksia, kouluja ja nuoria.
- Erikoistapauksia nostettiin esiin alueilta, kuten Forssan kaupungin oma vaalikone. Samoin ehdokkaiden osalta tehtiin alueellisia juttuja ilmiöistä ja kiinnostavista tapauksista.

- Puolueiden puheenjohtajia tai sihteereitä haastateltiin.

YLEISRADIO

- A-Studio Studio Suomen maakuntakierroksilla käytiin läpi valtakunnallisia ja kunnallisia aiheita.

- Valtakunnallisia vaalikeskusteluja lähetettiin TV1:ssä kaksi. Ensimmäisessä ovat pienpuolueiden edustajat ja toisessa eduskuntapuolueiden puheenjohtajat (Suuri vaalikeskustelu). Suurella vaalikeskustelulla (21. lokakuuta) oli 393 000 katsojaa.

- TV-uutiset ja Ajankohtainen kakkonen seurasivat kuntavaaleja jatkuvasti.

- Radio Suomen ja Radio 1:n vaaliteissa olivat ensin eduskunnan ulkopuoliset puolueet ja lähempänä vaaleja eduskuntapuolueet. Pienpuolueet ja -ryhmät nostettiin esiin maakuntatasolla.

- FST lähetti erilaisten vaaliaiheisten ohjelmien lisäksi kunnallisvaalikeskustelun, jossa asioita käsiteltiin erityisesti nuorten näkökulmasta.

- Ylen vaalikoneen kysymykset tehtiin jokaista kuntaa varten mittatilaustyönä mm. maakuntaradioiden asiantuntemusta hyödyntämällä. Kaikki kunnat olivat vaalikoneessa, mutta kaikki eivät olleet ehdokkaiden vastausten osalta kattavia. Vaalikoneen kävijämäärä oli noin 307 000.

- Vaalitulossillan ohjelmat lähetettiin TV1:ssä, Radio Suomessa, FST TV2:ssa ja FSR Radio Vegassa. Käytössä oli Ylen oma ennuste vaalien tuloksesta. TV1:n tulosohjelmalla oli 655 000 katsojaa.

MTV3

- Kunnallisvaalit tulivat esille normaalissa uutisoinnissa.

- Puolueiden puheenjohtajien tentti (20. lokakuuta) koostui eduskuntapuolueiden edustajista. Puheenjohtajatentillä oli 538 000 katsojaa.

- Kuusi kuntaa kattavassa Kummikunta –sarjassa tarkasteltiin mm. kuntakohtaisia eroja äänestysprosentissa ja taloudessa.

- Huomenta Suomi –ohjelmassa tehtiin lyhyt vaalisarja, jossa käsiteltiin vaaliteemoja ja haastateltiin kunnallispolitiikkoja eri alueilta.

- Alma Median kunnallisvaalikoneessa olivat mukana MTV3, Iltalehti, Pohjolan Sanomat, Lapin Kansa ja Kainuun Sanomat. Vaalikoneessa oli noin 305 000 kävijää. Kunnallisvaalien ehdokkaista 26 prosenttia jätti vastauksensa vaalikoneen kysymyksiin.
- Tulostietoja lähetettiin vaali-iltana aluksi Formula 1 -osakilpailun lomassa ja klo 22 päätettiin varsinaisesti tuloksiin. Tuloslähetyksellä oli 329 000 katsojaa.